

st. kpt. dr inż. Paweł Gromek

Wydział Inżynierii Bezpieczeństwa Cywilnego

Szkoła Główna Służby Pożarniczej

Istota bezpieczeństwa powszechnego w Polsce

Abstrakt

W artykule przedstawiono wyniki badań pozwalające określić istotę bezpieczeństwa powszechnego w Polsce. Autor dokonał przeglądu literatury przedmiotu. Na podstawie jej wyników wyszczególnił różne ujęcia badanego zagadnienia. Nawiązał do jego znaczeniowych relacji z innymi dziedzinami bezpieczeństwa w świetle nauk społecznych. W konsekwencji zaprojektowanych dociekań teoretycznych sformułowano autorski sposób postrzegania bezpieczeństwa powszechnego w Polsce.

Słowa kluczowe: bezpieczeństwo powszechne, klęska żywiołowa, katastrofa techniczna

The Essence of Common Security in Poland

Abstract

The paper presents the results of the research conducting to estimate an essence of the common security in Poland. The author has reviewed the literature concerning the subject. Based on the relevant output, the different approaches to the analyzed problematic aspect were formulated. The meaning relations with the other security branches considering the social sciences were described. As a logical consequence, the author's approach for the present common security perception was presented.

Keywords: common security, natural disaster, technical accident

Wprowadzenie

Bezpieczeństwo powszechne dotyczy szerokiego spektrum przejawów życia codziennego człowieka. Zagrożenia właściwych wartości chronionych mogą dotyczyć w jednakowym stopniu osoby o różnym statusie społecznym, pochodzeniu, kolorze skóry, płci, wyznaniu itp. Pod tym względem pożary, powodzie, huragany, silne opady atmosferyczne, awarie techniczne oraz inne negatywnie postrzegane zjawiska i/lub zdarzenia są utożsamiane z czynnikami względnie niezależnymi od uwarunkowań ekonomicznych, społecznych, politycznych czy też kulturowych. Są na tyle istotne dla prawidłowych egzystencji i rozwoju społeczności lokalnych, a nawet całych narodów, że doczekały się zainteresowania i regulacji normatywnych o zasięgu międzynarodowym [26].

Pomimo istotności analizowanej problematyki, z perspektywy nauk społecznych nie porusza się jej tak często, jak chociażby kwestii związanych z bezpieczeństwem narodowym, bezpieczeństwem wewnętrznym, bezpieczeństwem publicznym czy też bezpieczeństwem społecznym¹. Z kolei nawiązując do teorii i praktyki nauk technicznych, powiązanie wymienionych zagrożeń z powszechnością oddziaływań na człowieka, jego mienie i środowisko, w którym funkcjonuje, jest tak oczywiste, że przedstawiciele właściwego środowiska naukowego przeważnie nie definiują społecznej istoty zagadnienia, w obrębie którego prowadzą badania naukowe².

Co więcej, rozwój badań naukowych realizowanych w obrębie dyscypliny nauk o bezpieczeństwie dostarczył nowej wiedzy o aspektach działalności ludzkiej, które są mniej bądź bardziej powiązane z bezpieczeństwem powszechnym, wpływając na sposób jego współczesnego rozumienia. Mowa tu m.in. o zarządzaniu kryzysowym, zarządzaniu ryzykiem, ochronie infrastruktury krytycznej i zarządzaniu ciągłością działania.

W oparciu o sformułowane konkluzje uwidacznia się potrzeba ukazania istoty bezpieczeństwa powszechnego w Polsce. To swoiste połączenie dotychczas zgromadzonego fragmentu wiedzy ze wskazaniem o naturze praktycznej wymaga rozwiązania następujących problemów szczegółowych:

1 Nie oznacza to, że takie publikacje nie powstały. Na uwagę zasługują chociażby dzieła W. Kitlera, Z. Ścibiora, B. Wiśniewskiego, R. B. Kuca i A. Dawidczyka.

2 Nie jest to w żadnym stopniu zaniedbaniem. Wynika bowiem ze specyfiki nauk technicznych.

1. W jaki sposób można zdefiniować bezpieczeństwo powszechne w Polsce w świetle dotychczasowych wyników badań naukowych?
2. Z jakimi dziedzinami bezpieczeństwa dostrzega się aktualnie powiązanie znaczeniowe bezpieczeństwa powszechnego w Polsce?
3. W jaki sposób można zdefiniować bezpieczeństwo powszechne w Polsce, uwzględniając dotychczasowe wyniki badań naukowych oraz dziedziny bezpieczeństwa, z którymi jest ono aktualnie powiązane znaczeniowo?

Prezentowane rezultaty dociekań teoretycznych uzmysłowiły, że odpowiedzi na fundamentalne pytania dotyczące przedmiotu badań nie są oczywiste w świetle różnych sposobów definiowania bezpieczeństwa oraz aktualnie eksponowanych zagadnień z nim powiązanych.

1. Próby definiowania bezpieczeństwa powszechnego

Bezpieczeństwo powszechne nie doczekało się jednej, ogólnie przyjętej definicji. Co więcej, czerpanie z literatury zagranicznej wprowadza w tym przypadku dodatkowe niejednoznaczności [12].

Zgodnie ze stanowiskiem Z. Ścibiora, B. Wiśniewskiego, R.B. Kuca i A. Dawidczyka przedmiot niniejszych badań można utożsamiać z bezpieczeństwem obywatelskim, rozumianym jako stan determinowany przez otoczenie cywilizacyjne i środowisko naturalne, w którym istnienie oraz podstawowe interesy życiowe nie są naruszane, a przynajmniej obywatele i ich wspólnoty nie odczuwają tego. Osiągnięciu tego stanu służy proces zapewniania przez organy administracji publicznej, służby, inspekcje, straże, organizacje pozarządowe i in. ochrony takich wartości, jak ludzkie zdrowie i życie, dobra wartości powszechnej ochrony i środowisko naturalne [31].

W. Kitler również rozpatruje analizowany termin w optyce stanu i procesu. W pierwszym przypadku wskazuje na stan uzyskany w rezultacie zorganizowania ochrony życia i zdrowia ludzi, jak również dóbr materialnych i kulturalnych oraz środowiska naturalnego w zakresie niezbędnym do przetrwania ludzi przed negatywną działalnością (i jej skutkami) człowieka przeciwko człowiekowi lub siłom natury. W procesowym ujęciu wskazuje na wiele działań w dziedzinach zdrowotności, ekologii, edukacji, spraw społecznych, gospodarki, stanowienia i egzekwowania prawa, psychologii, weterynarii i in., które służą ochronie ludności cywilnej (w rozumieniu nie-militarnej).

Warto dodać, że działalność ta jest prowadzona bez względu na stan funkcjonowania państwa [15].

Warto w tym miejscu wspomnieć, że samo bezpieczeństwo bywa różnie interpretowane. W tabeli 1 zestawiono pojawiające się w literaturze przedmiotu sposoby jego traktowania, uzupełnione o przykłady zastosowania w definiowaniu bezpieczeństwa powszechnego.

Tabela 1. Różne sposoby interpretowania bezpieczeństwa oraz powiązane z nimi przykłady definiowania bezpieczeństwa powszechnego

Lp.	Sposób interpretacji bezpieczeństwa	Przykład definiowania bezpieczeństwa powszechnego
1.	Potrzeba	Naczelna potrzeba jednostki ludzkiej, grupy społecznej, narodu i państwa ukierunkowana na zapewnianie wolności od zagrożeń w postaci klęsk żywiołowych i katastrof technicznych
2.	Cel	Cel podmiotów bezpieczeństwa powszechnego i podmiotów, na rzecz których one funkcjonują, wyrażany przez wolność i poczucie wolności od zagrożeń ludzkiego życia i zdrowia, a także mienia i środowiska w zakresie niezbędnym do przeżycia ludności
3.	Wartość	System wartości użytecznych, których ochrona jest pożądana w obliczu klęsk żywiołowych i katastrof technicznych
4.	Warunek przetrwania	Warunek przetrwania ludności cywilnej w wymiarach biologicznym i bytowo-kulturowym w obliczu lub w związku z występowaniem klęsk żywiołowych i katastrof technicznych
5.	Stan świadomości	Stan świadomości związany z występowaniem pożarów, powodzi, osuwisk ziemnych, intensywnych opadów atmosferycznych i in.
6.	Prawo człowieka	Prawo człowieka do ochrony przed czynnikami rzucającymi negatywnie na jakość jego egzystencji w wymiarach biologicznym i bytowo-kulturowym

cd. Tabeli 1.

7.	Sytuacje	Ogół sytuacji związanych z występowaniem klęsk żywiołowych i katastrof technicznych
8.	Zdarzenia	Ogół zdarzeń dotyczących występowania zagrożeń bezpieczeństwa powszechnego
9.	Stan rzeczy	Stan rzeczy determinowany przez sytuacje, zdarzenia, okoliczności i procesy dotyczące doświadczania, postrzegania i reagowania (o naturze kierowniczej, wykonawczej i spontanicznej odpowiedzi behawioralnej) na zjawiska niekorzystne z perspektywy niezakłóconych egzystencji i rozwoju w wymiarach biologicznym i bytowo-kulturowym
10.	Fakt	Fakt osiągnięcia określonego w danych warunkach stanu wolności od klęsk żywiołowych i katastrof technicznych
11.	Proces	Proces, na który składają się działania różnych podmiotów bezpieczeństwa funkcjonujących na rzecz ochrony ludności przed zagrożeniami bezpieczeństwa powszechnego

Źródło: opracowanie własne na podstawie [30], [19], [11]. Por. [14], [32], [6]

Nawiązując do powyższego, a także sprowadzając rozważania na grunt tematyki zagrożeń, na najwyższym poziomie ogólności bezpieczeństwo powszechne kojarzy się z klęskami żywiołowymi i katastrofami technicznymi [2]. Egzemplifikując, mowa m.in. o [18]:

1) w nawiązaniu do klęsk żywiołowych:

- wielkoobszarowych pożarach (lasu, zabudowań itp.),
- powodziach,
- silnych wiatrach i huraganach,
- długotrwałych suszach,
- osuwiskach ziemnych,
- zapadliskach ziemnych,
- lawinach błotnych,

- zamieciach i zawiejach śnieżnych (w tym długotrwałych opadach śniegu),
 - zatorach lodowych,
 - ekstremalnych (niskich bądź wysokich) temperaturach atmosferycznych,
 - niedotlenieniu zbiorników wodnych i cieków,
 - masowym występowaniu szkodników,
 - epidemiach,
 - epizootiach,
 - epifitozach,
 - podnoszeniu poziomu wód gruntowych,
 - uderzeniach przez obiekty z kosmosu,
 - trzęsieniach ziemi;
- 2) w nawiązaniu do katastrof technicznych:
- katastrofach budowlanych,
 - skażeniach radiacyjnych,
 - skażeniach chemicznych,
 - zakłóceniach w dostawach energii elektrycznej,
 - zakłóceniach w dostawach paliw płynnych,
 - zakłóceniach w dostawach gazu.

Osobną kwestią pozostają zagrożenia terrorystyczne, które bardzo trudno przyporządkować tylko do jednego rodzaju bezpieczeństwa. Zwłaszcza, że ich skutki mogą cechować się zróżnicowanym oddziaływaniem, rzutując jednocześnie na poziom bezpieczeństwa powszechnego, bezpieczeństwa publicznego, bezpieczeństwa politycznego czy też bezpieczeństwa społecznego.

Bezpieczeństwo powszechne może być zatem rozmaicie interpretowane. Co istotne, w świetle określenia jego istoty, jest powiązane z bardzo charakterystycznymi rodzajami zagrożeń. Odnosi się do działalności we wszystkich stanach funkcjonowania państwa. Dotyczy zaś szeroko rozumianej wolności od tego wszystkiego, co negatywnie wpływa na jakość funkcjonowania jednostki ludzkiej i grupy społecznej (nawet całego narodu) w wymiarach biologicznym i bytowo-kulturowym.

2. Bezpieczeństwo powszechne i zagadnienia powiązane

Bezpieczeństwo powszechne nie jest zawieszane w próżni pojęć definiujących inne rodzaje bezpieczeństwa oraz właściwe im aspekty. Chcąc doprecyzować jego istotę, warto wyjaśnić powiązania znaczeniowe z takimi terminami, jak

bezpieczeństwo narodowe, bezpieczeństwo wewnętrzne, bezpieczeństwo zewnętrzne, zarządzanie kryzysowe, zarządzanie ryzykiem i zarządzanie ciągłością działania, ochrona ludności, obrona cywilna, ratownictwo, ochrona przeciwpożarowa i ochrona infrastruktury krytycznej.

W. Kitler wskazuje wprost na powiązanie bezpieczeństwa powszechnego z bezpieczeństwem narodowym. Pierwsze jest rodzajem drugiego [14]. Za wyznacznik zrelatywizowania potraktowano tu okoliczności związane z naruszaniem wartości chronionych i działaniami ochronnymi. Warto dodać, że bezpieczeństwo narodowe bywa utożsamiane z bezpieczeństwem państwa. Jest to uzasadnione, o ile mowa o państwie demokratycznym, gdzie jego interesy jako instytucji pokrywają się z interesami narodu, któremu ta instytucja służy. Podobnych zależności należy spodziewać się w przypadku bezpieczeństwa powszechnego. W konsekwencji może być ono rozpatrywane z punktów widzenia różnego rodzaju podmiotów – państwa (jako instytucji), instytucji państwowych, organizacji pozarządowych, przedsiębiorców, a także innych podmiotów niezinstytucjonalizowanych (np. społeczności lokalnych, nieformalnych grup społecznych).

Bezpieczeństwo powszechne zdaje się przenikać wewnętrzną i zewnętrzną płaszczyznę oddziaływać na bezpieczeństwo państwa i osób przebywających na jego terytorium [13]. Przedstawione założenie znajduje swoje potwierdzenie w słowach R. Zięby: „(...) zasadne jest wyodrębnienie dwóch aspektów bezpieczeństwa: wewnętrznego i zewnętrznego” [40]. W pierwszym przypadku bierze się pod uwagę zjawiska i zdarzenia występujące w obrębie danego kraju. O takiej relacji świadczy stanowisko M. Brzezińskiego, zgodnie z którym na bezpieczeństwo wewnętrzne składają się bezpieczeństwo i porządek publiczny (nazywane ogólniej jako bezpieczeństwo publiczne), bezpieczeństwo powszechne i bezpieczeństwo ustrojowe [3].

W drugim przypadku oczywistym jest, że klęski żywiołowe i katastrofy naturalne mogą dotyczyć skutkami terytorium państwa, na którym się zmaterializowały, jak też wykraczać poza jego granice (np. w przypadku zakłócenia funkcjonowania europejskiej infrastruktury krytycznej). Stąd w toku badań bezpieczeństwa powszechnego należy mieć na względzie wystąpienie konieczności uwzględniania działalności międzynarodowej względem skutków zagrożeń o takim właśnie zasięgu.

Zgodnie z treściami normatywnymi „Zarządzanie kryzysowe to działalność organów administracji publicznej będąca elementem kierowania

bezpieczeństwem narodowym, która polega na zapobieganiu sytuacjom kryzysowym, przygotowaniu do przejmowania nad nimi kontroli w drodze zaplanowanych działań, reagowaniu w przypadku wystąpienia sytuacji kryzysowych, usuwaniu ich skutków oraz odtwarzaniu zasobów i infrastruktury krytycznej” [34]. Teoretycznie rzecz ujmując, powinno dotyczyć wszelkiego rodzaju zjawisk i zdarzeń spełniającym rygory definicyjne sytuacji kryzysowej i kryzysu. Z treści cytowanej ustawy wynika jednak ograniczenie jej przedmiotu do zagrożeń (w głównej mierze) bezpieczeństwa powszechnego, bezpieczeństwa publicznego oraz zagrożeń o źródłach w cyberprzestrzeni. Pomijając fakt, iż tytuł aktu prawnego nie koresponduje w pełni z jego treścią, utożsamianie zarządzania kryzysowego z działalnością kierowniczą w obliczu powodzi, awarii przemysłowych, huraganów itp. jest niepodważalne w wymiarach legislacyjnym i praktycznym. Ścisła relacja między rozpatrywanymi zagadnieniami wynika również z projektu ustawy o bezpieczeństwie obywateli i zarządzaniu kryzysowym, gdzie są one połączone ze sobą wprost³.

Podjęcie decyzji dotyczących bezpieczeństwa, będące sposobem postępowania w związku z wystąpieniem sytuacji kryzysowych i kryzysów, jest nierozdzielnie związane z kwestiami ryzyka. Z założenia wspomniane decyzje powinny służyć ograniczaniu prawdopodobieństwa występowania zdarzeń i zjawisk postrzeganych niekorzystnie i/lub poziomu (siły, zasięgu, czasu trwania itp.) ich skutków. Przez odniesienie zarządzania kryzysowego do bezpieczeństwa powszechnego obserwuje się także zależność występującą między tym drugim a zarządzaniem ryzykiem [34]. Nawiązując do stanowiska J. Wolanina, ryzyko można traktować jako miarę bezpieczeństwa [35]. Analogizując, ryzyko powszechne (dotyczące zagrożeń bezpieczeństwa powszechnego) może służyć pomiarowi poziomu właściwego bezpieczeństwa [21]. Nie jest odważnym stwierdzenie, że instrumentarium zarządzania ryzykiem powszechnym jest bardzo rozbudowane na tle innych rodzajów bezpieczeństwa, co świadczy o znacznym dorobku naukowym i praktycznych w niniejszym zakresie [20, 37].

Proaktywne podejście do zarządzania ryzykiem wymusza nie tylko ustalenie składowych go determinujących (np. częstości, prawdopodobieństwa, ekspozycji, podatności) i oszacowanie na tej podstawie przedmiotowego po-

3 Z 2006 r., por. projekt ustawy o ochronie ludności i obronie cywilnej z 2016 r.

ziomu. Prowadzi także do sformułowania sposobów właściwego postępowania. Jednym z nich jest plan awaryjny. Na przestrzeni ostatnich lat rozwinęła się wokół tego zagadnienia problematyka zapewniania ciągłości działania, w związku z którą polskie instytucje są nierzadko zobowiązane wprowadzać zapisy międzynarodowych dokumentów normatywnych [8]. Na bazie jednej z definicji wyraża zdolność organizacji (nie tylko instytucji) do planowania i reagowania na wszelkiego rodzaju zakłócenia, mając na celu zapewnienie ciągłości operacyjnej (kontynuacji funkcjonowania) na uprzednio zdefiniowanym i zaakceptowanym (przeważnie przez organy kierownicze) poziomie [1]. Zapewnianie ciągłości działania skupia się na odpowiedzi względem zagrożeń cechujących się relatywnie niskim prawdopodobieństwem wystąpienia, aczkolwiek bardzo wysokim poziomem skutków [38]. Z praktyki przedmiotu poznania, plany awaryjne, będące załącznikami do planu ciągłości działania, dotyczą w dominującej części zagrożeń bezpieczeństwa powszechnego (obok zagrożeń o źródłach w cyberprzestrzeni), przygotowując organizację na wystąpienie klęsk żywiołowych i katastrof technicznych. Ciągłość działania można więc utożsamiać z istotnym walorem praktycznym sprawnego działania w dziedzinie bezpieczeństwa powszechnego [4].

Jak wspomniano, zapewnianie bezpieczeństwa powszechnego służy ochronie ludności. Stąd bezpośrednie powiązanie tych dwóch pojęć. Słowem uzupełnienia, „ochrona ludności stanowi kluczową sferę realizacyjną w dziedzinie bezpieczeństwa narodowego, w tym bezpieczeństwa powszechnego” [16]. Podobnie sytuacja przedstawia się w przypadku obrony cywilnej, rozumianej w świetle m.in. misji tożsamej ochronie ludności, aczkolwiek realizowanej w warunkach wojny i okupacji [39].

Za jedną z dziedzin bezpieczeństwa powszechnego uważa się ratownictwo [29]. Oznacza „działalność operacyjną na wszystkich poziomach zarządzania bezpieczeństwem państwa, we wszystkich stanach jego funkcjonowania, ukierunkowaną na ochronę ludzi, a także mienia i środowiska w zakresie niezbędnym do ich przeżycia w wymiarach biologicznym i bytowo-kulturowym, w okolicznościach lub w związku z okolicznościami reagowania na zagrożenia w trybie niezwłocznym (natychmiastowym, pilnym)” [9]. Przedmiot ochrony w odniesieniu do ratownictwa jest zbieżny z wartościami cennymi z perspektywy bezpieczeństwa powszechnego. Co wyróżnia ratownictwo, to tryb prowadzenia przedmiotowych działań. Można w tym miejscu sformułować tezę, że działalność na rzecz bezpieczeństwa powszechnego dzieli się na

realizowaną w trybie pilnym (czyli ratownictwo) oraz pozostałą działalność na rzecz omawianego rodzaju bezpieczeństwa.

Inny charakter relacji łączy analizowane zagadnienia z ochroną przeciwpożarową. Ponownie obserwuje się zbieżność zakresu wartości chronionych (ludzkie zdrowie i życie, mienie i środowisko w odpowiednim zakresie). Jednakże ich protekcja dokonuje się w toku realizacji zadań nie tylko operacyjnych, lecz również prewencyjnych, logistycznych i restrykcyjnych [33]. Stąd ochrona przeciwpożarowa wpisuje się w szerokie spektrum działalności na rzecz bezpieczeństwa powszechnego, sprowadzając się do zapobiegania powstawaniu i rozprzestrzenianiu się pożaru, klęski żywiołowej i innego miejscowego zagrożenia, zapewniania zasobów ich zwalczania, a także prowadzenia działań ratowniczych [33 art. 1].

W ostatnich latach wzrosła liczba publikacji na temat ochrony infrastruktury krytycznej, obiektów i obszarów podlegających obowiązkowej ochronie, a także obiektów szczególnie ważnych dla bezpieczeństwa i obronności państwa. Wspólnie bywają określane mianem obiektów kluczowych (w domyśle z perspektywy instytucji państwa i ludności przebywającej na jego terytorium) [10]. Prowadzone są badania naukowe mające na celu uzyskanie odpowiedzi na pytania o to, w jaki sposób przygotowywać analizowane obiekty, systemy i in. na negatywne oddziaływanie głównie klęsk żywiołowych, katastrof technicznych i zagrożeń w cyberprzestrzeni (w analogii do problematyki zarządzania ciągłością działania) [28, 36]. Również i w tym przypadku uwidacznia się ścisła ich zależność z kwestiami bezpieczeństwa powszechnego przez wzgląd na rodzaje zagrożeń, przed którymi realizuje się ochronę.

3. Współczesne rozumienie bezpieczeństwa powszechnego w Polsce

Z dotychczasowych rozważań wynikają konkluzje rzucające światło na współczesny sposób rozumienia bezpieczeństwa powszechnego w Polsce. Po pierwsze, mnogość sposobów postrzegania bezpieczeństwa (w ogóle) odzwierciedla się w liczbie perspektyw, z których można rozpatrywać konkretnie bezpieczeństwo powszechne. Po drugie, jest ono kojarzone z bardzo specyficzną grupą zagrożeń, wśród których wymienia się te najbardziej spektakularne (powodzie, trzęsienia ziemi, erupcje wulkanów, wielkoobszarowe pożary, trąby powietrzne itp.). Po trzecie, rozpatrywane zagadnienie wpisuje się równocześnie w wiele aspektów bezpieczeństwa. Wynika to z licznych

dokumentów normatywnych (w tym aktów prawnych) oraz znajduje swoje odzwierciedlenie w działalności praktycznej (w zakresie m.in. ratownictwa i ochrony infrastruktury krytycznej).

W związku z powyższym, można sformułować trzy rodzaje definicji bezpieczeństwa powszechnego – definicję ogólną, a także definicje zoperacjonalizowane względem omówionych aspektów bezpieczeństwa (bezpieczeństwa narodowego, ochrony ludności itd.) częściowo i całkowicie, zgodnie z poniższym wykazem:

1) w ujęciu ogólnym:

- Bezpieczeństwo powszechne to potrzeba, cel, wartość, warunek przetrwania, stan świadomości, prawo człowieka, stan rzeczy, a także ogół sytuacji, zdarzeń, faktów i procesów związanych z ochroną ludności w wymiarach biologicznym i bytowo-kulturowym w związku z klęskami żywiołowymi i katastrofami technicznymi.

2) w ujęciu szczegółowym (operacjonalizacja częściowa):

- Bezpieczeństwo powszechne to dziedzina bezpieczeństwa narodowego (w konsekwencji bezpieczeństwa wewnętrznego i bezpieczeństwa zewnętrznego) traktująca o organizacji ochrony życia i zdrowia ludzi, jak również dóbr materialnych i kulturalnych oraz środowiska naturalnego w zakresie niezbędnym do przetrwania ludzi, przed negatywną działalnością (i jej skutkami) człowieka przeciwko człowiekowi lub sił natury.
- Bezpieczeństwo powszechne jest materią, w obrębie której realizuje się procesy zarządzania kryzysowego, zarządzania ryzykiem i zarządzania ciągłością działania, przy czym ryzyko powszechne przyjmuje się za wskaźnik poziomu bezpieczeństwa powszechnego.
- Bezpieczeństwo powszechne to dziedzina, w obrębie której wyodrębnia się względnie zależne dziedziny szczegółowe, tj. ratownictwo, ochronę ludności, obronę cywilną, ochronę przeciwpożarową i ochronę infrastruktury krytycznej. Wspomniane dziedziny szczegółowe oddają charakter współczesnego postrzegania bezpieczeństwa powszechnego w Polsce, wskazują również na kierunki rozwoju tejże problematyki.

3) w ujęciu szczegółowym (operacjonalizacja całkowita):

- Bezpieczeństwo powszechne, jako dziedzina bezpieczeństwa narodowego (w rezultacie bezpieczeństwa wewnętrznego i bezpieczeństwa zewnętrznego), jest materią, w obrębie której realizuje się procesy zarządzania kryzysowego, zarządzania ryzykiem i zarządzania ciągłością działania

w odniesieniu do organizacji ochrony życia i zdrowia ludzi, a także mienia i środowiska w zakresie niezbędnym do przeżycia ludności w wymiarach biologicznym i bytowo-kulturowym, w związku klęskami żywiołowymi i katastrofami technicznymi.

Sformułowane definicje przedstawiają trzy różne, aczkolwiek uzupełniające się punkty widzenia. Każda z nich jest cenna poznawczo, ponieważ odnosi się do nieco odmiennych kwestii teoretycznych i/lub praktycznych. Wspólnie kształtują współczesny sposób postrzegania bezpieczeństwa powszechnego w Polsce, zarysowując kierunki rozwoju niniejszej problematyki.

Podsumowanie

W korespondencji z przyjętymi założeniami badawczymi przyjmuje się, że bezpieczeństwo powszechne w swojej istocie może być wyrażane jako potrzeba, cel, wartość, warunek przetrwania, stan świadomości, prawo człowieka, stan rzeczy, a także ogół sytuacji, zdarzeń, faktów i procesów związanych z ochroną ludności w wymiarach biologicznym i bytowo-kulturowym w związku z klęskami żywiołowymi i katastrofami technicznymi. Wynika to z rozwiązań poszczególnych problemów szczegółowych.

Po pierwsze, na bazie różnych definicji bezpieczeństwa uwidacznia się mnogość podejść do interpretowania bezpieczeństwa powszechnego oraz konieczność zarysowania współczesnego sposobu jego rozumienia. Wymienia się już tu wspomniane potrzebę, cel, wartość, warunek przetrwania, stan świadomości, prawo człowieka, stan rzeczy, a także ogół sytuacji, zdarzeń, faktów i procesów. Każde z tych zagadnień można uznać za referencyjne w świetle formułowania definicji bezpieczeństwa powszechnego. Światło na współczesny sposób jego definiowania rzucają również charakterystyczne mu zagrożenia.

Po drugie, bezpieczeństwo narodowe, bezpieczeństwo wewnętrzne, bezpieczeństwo zewnętrzne, zarządzanie kryzysowe, zarządzanie ryzykiem i zarządzanie ciągłością działania, ochrona ludności, obrona cywilna, ratownictwo, ochrona przeciwpożarowa i ochrona infrastruktury krytycznej to dziedziny ściśle powiązane znaczeniowo z bezpieczeństwem powszechnym. Dotyczący ich rozwój w wymiarach teoretycznym (teorii naukowych, koncepcji itp.) i praktycznym (procedur działania, instrukcji, wytycznych itd.) może istotnie wpływać na analizowane zagadnienia w Polsce, mimo iż

bardzo trudno precyzyjnie przewidzieć, jakie dokładnie zmiany będą miały miejsce w najbliższej przyszłości.

Po trzecie, uwzględniając dotychczasowe wyniki badań naukowych oraz dziedziny bezpieczeństwa, z którymi jest ono aktualnie powiązane znaczeniowo, bezpieczeństwo powszechne można zdefiniować na co najmniej trzy sposoby – w ujęciach ogólnym, szczegółowym w operacjonalizacji częściowej i szczegółowym w operacjonalizacji całkowitej. Każdy z nich uwypukla właściwe sobie kwestie, przedstawiając odmienny poziom ogólności. W ujęciu najbardziej szczegółowym, bezpieczeństwo powszechne można rozumieć jako dziedzinę bezpieczeństwa narodowego (w rezultacie bezpieczeństwa wewnętrznego i bezpieczeństwa zewnętrznego), materię, w obrębie której realizuje się procesy zarządzania kryzysowego, zarządzania ryzykiem i zarządzania ciągłością działania w odniesieniu do organizacji ochrony życia i zdrowia ludzi, a także mienia i środowiska w zakresie niezbędnym do przetrwania ludności w wymiarach biologicznym i bytowo-kulturowym, w związku klęskami żywiołowymi i katastrofami technicznymi. W obrębie tej definicji zawierają się pozostałe sposoby interpretacji.

Literatura

- [1] ASIS SPC.1-2009 an American National Standard for Security. Organizational Resilience: Security, Preparedness and Continuity Management Systems – Requirements with Guidance for Use.
- [2] *Bezpieczeństwo wewnętrzne RP w ujęciu systemowym i zadań administracji publicznej*, red. B. Wiśniewski, S. Zalewski, Wyd. Wyższej Szkoły Administracji w Bielsku-Białej, Bielsko-Biała 2006.
- [3] Brzeziński M., *Rodzaje bezpieczeństwa państwa [w:] Bezpieczeństwo wewnętrzne państwa. Wybrane zagadnienia*, red. S. Sulowski, M. Brzeziński, Dom Wydawniczy Elipsa, Warszawa 2009.
- [4] Dworecki S., *Logistyka w bezpieczeństwie (Zarządzanie jakością procesów zasileniowych)*, Wyd. Szkoły Głównej Służby Pożarniczej, Warszawa 2015.
- [5] Dyrektywa Parlamentu Europejskiego i Rady 2012/18/UE z dnia 4 lipca 2012 r. w sprawie kontroli zagrożeń poważnymi awariami związanymi z substancjami niebezpiecznymi, zmieniającej, a następnie uchylającej dyrektywę Rady 96/82/WE (Dyrektywa Seveso III).

- [6] Fałdowski M., *Współczesny wymiar bezpieczeństwa*, „Zeszyty Naukowe SGSP” 2018, nr 66 (2), tom 2.
- [7] Glaser B., *Siły przyrody*, Wyd. Naumann & Gobel, Kolonia 2011.
- [8] Gromek P., *Ciągłość działania administracji publicznej w obliczu zagrożeń bezpieczeństwa powszechnego* [w:] *Administracja publiczna w systemie bezpieczeństwie państwa*, red. A. Gołębiowska, P. B. Zientarski, Wydawnictwo Kancelarii Senatu RP, Warszawa 2017.
- [9] Gromek P., *Ratownictwo w ochronie ludności. Istota. System. Kierunki doskonalenia*, Wyd. Szkoły Głównej Służby Pożarniczej, Warszawa 2015.
- [10] Gromek P., Wróbel R., *Ochrona obiektów kluczowych. Perspektywa bezpieczeństwa powszechnego*, Wyd. Szkoły Głównej Służby Pożarniczej, Warszawa 2017.
- [11] Hołyst B., *Bezpieczeństwo. Ogólne problemy badawcze*, Wydawnictwo Naukowe PWN, Warszawa 2014.
- [12] ISO 22301: 2012 Societal security-Business continuity management systems- Requirements.
- [13] Jakubczak R., *Teoretyczne aspekty bezpieczeństwa narodowego* [w:] *Ochrona przeciwpożarowa a bezpieczeństwo państwa*, red. J. Zboina, B. Wiśniewski, Wyd. Centrum Naukowo-Badawczego Ochrony Przeciwpowodziowej – Państwowego Instytutu Badawczego, Józefów 2014.
- [14] Kitler W., *Bezpieczeństwo narodowe RP. Podstawowe kategorie. Uwarunkowania. System*, Wyd. Akademii Obrony Narodowej, Warszawa 2011.
- [15] Kitler W., *Bezpieczeństwo powszechne* [w:] *Bezpieczeństwo ludności cywilnej. Pojęcie, organizacja i zadania w czasie pokoju, kryzysu i wojny*, Wyd. Towarzystwa Wiedzy Obronnej, Warszawa 2010.
- [16] Kitler W., *Ochrona ludności* [w:] *Bezpieczeństwo ludności cywilnej. Pojęcie, organizacja i zadania w czasie pokoju, kryzysu i wojny*, Wyd. Towarzystwa Wiedzy Obronnej, Warszawa 2010.
- [17] Krajowy Plan Zarządzania Kryzysowego 2017, Rządowe Centrum Bezpieczeństwa, b.m.w.
- [18] Kuc B., Ścibiorek Z., *Zarys metodologii nauk o bezpieczeństwie*, Wyd. Adam Marszałek, Toruń 2018.
- [19] Kuźniar R., *Po pierwsze bezpieczeństwo*, „Rzeczpospolita”, 9 stycznia 1996 r., http://archiwum.rp.pl/artukul/75465_Po_pierwsze_bezpieczenstwo.html [dostęp: 11.01.2018 r.].

- [20] *Metodyka oceny ryzyka na potrzeby systemu zarządzania kryzysowego RP*, red. W. Skomra, Wyd. Szkoły Głównej Służby Pożarniczej, Warszawa 2015.
- [21] *Pamięć przyszłości. Analiza ryzyka dla zarządzania kryzysowego*, red. G. Abgarowicz, Wyd. Centrum Naukowo-Badawczego Ochrony Przeciwpożarowej – Państwowego Instytutu Badawczego, Józefów 2015.
- [22] Projekt ustawy o bezpieczeństwie obywateli i zarządzaniu kryzysowym z 2006 r.
- [23] Projekt ustawy o ochronie ludności i obronie cywilnej z 2016 r.
- [24] Prońko J., *Zarządzanie ryzykiem w obszarze bezpieczeństwa powszechnego*, Wyd. Wyższej Szkoły Administracji w Bielsku-Białej, Bielsko-Biała 2010.
- [25] Report of the Conference of the Parties on its twenty-first session held in Paris from 30 November to 13 December 2015, Framework Convention on Climate Change, FCCC/CP/2015/10.
- [26] Resolution adopted by the General Assembly on 20 December 2017, 72/2018 Disaster Risk reduction, United Nations.
- [27] Sendai Framework for Disaster Risk Reduction 2015–2030, United Nations.
- [28] Skomra W., *Ochrona infrastruktury krytycznej w systemie zarządzania kryzysowego* [w:] *Ochrona infrastruktury krytycznej*, red. A. Tyburska, Wyd. Wyższej Szkoły Policji w Szczytnie, Szczytno 2010.
- [29] Skrabacz A., *Ratownictwo* [w:] *Bezpieczeństwo ludności cywilnej. Pojęcie, organizacja i zadania w czasie pokoju, kryzysu i wojny*, Wyd. Towarzystwa Wiedzy Obronnej, Warszawa 2010.
- [30] Stańczyk J., *Współczesne pojmowanie bezpieczeństwa*, Instytut Studiów Politycznych Polskiej Akademii Nauk, Warszawa 1996.
- [31] Ścibiorek Z., Wiśniewski B., Kuc R.B., Dawidczyk A., *Bezpieczeństwo wewnętrzne. Podręcznik akademicki*, Wyd. Adam Marszałek, Toruń 2015.
- [32] Tulibacki W., *Etyczne aspekty bezpieczeństwa na tle pewnych „stałych” cech natury ludzkiej* [w:] *Edukacja do bezpieczeństwa i pokoju w jednoczącej się Europie. Teoria i jej zastosowanie*, red. R. Rosa, WSR-P, Siedlce–Chlewiska 1999.
- [33] Ustawa z dnia 24 sierpnia 1991 r. o ochronie przeciwpożarowej (t.j. Dz. U. z 2018 r. poz. 620).

- [34] Ustawa z dnia 26 kwietnia 2007 r. o zarządzaniu kryzysowym (t.j. z 2018 r. poz. 1401).
- [35] Wolanin J., *Zarys teorii bezpieczeństwa obywateli. Ochrona ludności na czas pokoju*, Danmar, Warszawa 2005.
- [36] Wróbel R., *Przygotowanie podmiotów ochrony infrastruktury krytycznej w Polsce*, Wyd. Szkoły Głównej Służby Pożarniczej, Warszawa 2016.
- [37] *Zarządzanie ryzykiem. Przegląd wybranych metodyk*, red. D. Wróblewski, Wyd. Centrum Naukowo-Badawczego Ochrony Przeciwpożarowej – Państwowego Instytutu Badawczego, Józefów 2018.
- [38] Zawila-Niedźwiecki J., *Od zarządzania ryzykiem operacyjnym do publicznego zarządzania kryzysowego*, edu-Libri, Kraków–Legionowo 2018.
- [39] Zboina J., *Miejsce i rola ochrony przeciwpożarowej w systemie bezpieczeństwa państwa* [w:] *Ochrona przeciwpożarowa a bezpieczeństwo państwa*, red. J. Zboina, B. Wiśniewski, Wyd. Centrum Naukowo-Badawczego Ochrony Przeciwpożarowej – Państwowego Instytutu Badawczego, Józefów 2014.
- [40] Zięba R., *Kategoria bezpieczeństwa w nauce o stosunkach międzynarodowych* [w:] *Bezpieczeństwo narodowe i międzynarodowe u schyłku XX wieku*, red. D.B. Bobrow, E. Halizak, R. Zięba, Fundacja Studiów Międzynarodowych, Warszawa 1997.